

Vastaus valtuustoaloitteeseen koskien käyttövaran säätämistä yhteisölliseen asumiseen

Aluevaltuusto 28.10.2025 § 96

Selostus

Valtuuston kokouksessa 28.10.2025 on jätetty valtuustoaloite Käyttövaran säätäminen yhteisölliseen asumiseen

Aloitteen on jättänyt Satu Taiveaho ja sen ovat allekirjoittaneet Satu Taiveaho, Terhi Lehtonen, Kylli Kylliäinen, Salla Fagerström, Silja Nurmi, Ranjith Kumar Prabhakaran, Timo Viitanen, Mia Heinonen, Lauri Jormanainen, Piritta Järvinen, Marko Mustiala, Minna Lax, Minna Belik, Tarja Kirkkola-Helenius, Satu Viksten, Juhani Lehto, Erja Hirviniemi, Sari Auvinen, Eija Saksala, Emma Kolu, Päivi Räsänen, Vuokko Syväntö, Elise Oikari ja Johanna Wiisak.

Valtuustoaloite:

”Yhteisöllinen on lisääntynyt ja on osin korvaamassa aiempaa palveluasumista ja jopa ympärivuorokautista asumista.

Yhteisöllisessä asumisessa ei ole kuitenkaan lailla turvattu ns. käyttövaraa eli oman rahan, mikä tulee jäädä pakollisten palvelun maksujen jälkeen.

Tällainen käyttövara on ympärivuorokautisessa palveluasumisessa ja oli aiemmin olleessa palveluasumisessa.

Yhteisöllisessä asumisessa asiakkaat maksavat erikseen vuokran ja vuokrasopimuksessa määritellyt asumismaksut sekä yhteisöllisen toiminnan maksun, kotihoidon maksut sekä ateriapalvelun ja muun kotona asumisen tukipalveluiden maksut.

Yhteisöllisessä asumisessa asuvilla on usein ravintokuluja, isoja lääkekulujen omavastuuosuuksia, silmälas- ja hammashoitomenoja ynnä muita menoja, jotka maksavat itse. Myös yhteisöllisessä asumisessa asuvan henkilön vaate- ja muut arkiseen elämään kuuluvat menot ovat usein suurempia kuin ympärivuorokautisen asumispalvelun piirissä olevilla.

Yhteisöllisessä asumisessa asuvat ovat usein ympärivuorokautisen asumispalvelun asiakkaita parempikuntoisia toimintakyvyltään, jolloin myös kulutustarpeet ja -mahdollisuudet ovat suuremmat. On siis perusteltua, että yhteisöllisessä asumisessa määriteltäisiin ympärivuorokautista asumispalvelua korkeampi minimikäyttövara.

Käyttövaraksi voisi asettaa esimerkiksi toimeentulotuen perusosaa vastaava summa, koska asiakkailta on itse maksettavana myös ruokakulut.

Oma Hämeessä on valtakunnallisen linjan mukaan vähennetty ja vähentämässä ympärivuorokautista palveluasumista merkittävästi (mm. 120 asumispaikkaa vuonna 2026) ja samalla ollaan lisäämässä yhteisöllistä asumista (50 asumispaikkaa lisää vuonna 2026).

Jotta tämän suunnitelman mukaan voidaan edetä ja jotta palvelu olisi kaikkien ulottuvissa tasavertaisesti, on välttämätöntä määrittellä Oma Hämeen alueella tälle asumismuodolle myös käyttövara. Näin toimittiin aiemmin kunnissa myös palveluasumisen (tavallisen ja tehostetun palveluasumisen) osalta ennen kuin asiasta säädettiin valtakunnallisesti lailla.

On myös huomioitava, että asumisratkaisut tulee aina määrittää asiakkaan tarpeista lähtöisin eikä yhteisöllinen asuminen sovi kaikille asiakasryhmille.

Me allekirjoittaneet esitämme, että Oma Häme ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin käyttövaran säätämiseksi Oma Hämeen alueen yhteisölliseen asumiseen.”

Toimivallan peruste Kanta-Hämeen hyvinvointialueen hallintosääntö 132 § 1-2 mom.

Puheenjohtajan päätösesitys

Aluevaltuusto päättää merkitä tiedoksi kokouksessa jätetyn valtuustoaloitteen ja lähettää sen aluehallitukselle valmisteltavaksi.

Päätös

Aluevaltuusto hyväksyi päätösesityksen.

Täytäntöönpano

Muutoksenhaku

Ei muutoksenhakuoikeutta

Aluehallitus 03.11.2025 § 369

Valmistelija hallintojohtaja Katja Tommiska, puh. 040 821 2396,
katja.tommiska@omahame.fi

Selostus Aluevaltuuston kokouksessa 28.10.2025 on jätetty valtuustoaloite koskien käyttövaran säätämistä yhteisölliseen asumiseen.
(JS)

Toimivallan peruste Kanta-Hämeen hyvinvointialueen hallintosääntö 132 §

Hyvinvointialuejohtajan päätösesitys

Aluehallitus päättää merkitä valtuustoaloitteen tiedoksi ja lähettää sen ikäihmisten palveluiden toimialalle valmisteltavaksi.

Päätös

Aluehallitus hyväksyi päätösesityksen.

Täytäntöönpano

Muutoksenhaku

Ei muutoksenhakuoikeutta

Valmistelija

ikäihmisten palveluiden vs. toimialajohtaja Jorma Haapanen
puh. 0405389357, jorma.haapanen(at)omahame.fi
kotihoidon tulosaluejohtaja Anne Hintsala, puh. 0406766249
anne.hintsala(at)omahame.fi
asiantuntija Mari Nummela, puh. 040330 6150
mari.k.nummela(at)omahame.fi

Selostus

Sosiaalihuoltolain mukainen yhteisöllinen asuminen on suhteellisen uusi palvelumuoto, joka on ollut käytössä vasta muutaman vuoden ajan. Yhteisöllinen asuminen korvasi sosiaalihuoltolaissa aiemmin käytetyn käsitteen tavallinen palveluasuminen. Laki astui voimaan 1.1.2023, ja Kanta Hämeessä palvelu otettiin käyttöön sen perusteella 1.12.2023.

Nykyisen sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaan yhteisöllinen asuminen on hyvinvointialueen järjestämää asumista esteettömässä ja turvallisessa asumisyksikössä, jossa asukkaat asuvat omissa asunnoissaan, saavat yksilöllistä apua arkeensa ja voivat osallistua sosiaalista kanssakäymistä edistävään toimintaan. Keskeinen ero aiempaan palveluasumiseen verrattuna on se, että yhteisöllisessä asumisessa asuminen ja palvelut on erotettu toisistaan. Asiakkaalla on oma vuokra-asunto, ja hänen tarvitsemansa palvelut järjestetään erikseen kotihoitona ja tukipalveluina. Henkilöstö ei ole yhteisöllisen asumisen yksiköissä jatkuvasti läsnä, toisin kuin ympärivuorokautisessa palveluasumisessa. Palveluihin voi sisältyä esimerkiksi kotihoitoa, ateriapalveluja, siivous- ja asiointiapua, turvapalveluja sekä yhteisöllistä toimintaa. Palvelut voivat olla hyvinvointialueen omaa tuotantoa, ostopalveluja tai palvelusetelillä järjestettyjä. Kanta-Hämeen hyvinvointialueen tavoitteena on lisätä vuosittain noin 50 paikkaa ikääntyneiden yhteisölliseen asumiseen. Valtaosa paikoista toteutetaan ostopalveluina, ja omaa palvelutuotantoa kehitetään erityisesti seuduille, joilla ostopalvelupaikkoja on niukasti tai ei ollenkaan.

Yhteisöllisen asumisen maksut muodostuvat useista toistuvista maksuista, jotka liittyvät eri palveluihin. Näitä voivat olla muun muassa asunnon vuokra, kotihoidon asiakasmaksu, ateriapalvelut, siivous, turvapalvelut, turva-auttajakäynnit sekä yhteisöllisyyttä tukeva sosiaalinen toiminta. Ostopalveluissa palveluntuottaja perii asiakkaalta vuokran ja asumiseen liittyvät kulut. Vuokra ilmoitetaan kuukausisummaa kohden ja sisältää lämmitys- ja kiinteistökulut. Mikäli sähkö ja vesi eivät sisälly vuokraan, voidaan niistä periä erikseen enintään 22 euroa kuukaudessa sähköstä ja 20 euroa kuukaudessa vedestä. Palveluntuottajan perimä vuokra ei saa ylittää Kelan eläkkeensaajan asumistuen enimmäisasumismenoja korotettuna 20 prosentilla, tai ARA-kohteissa ARA-lainsäädännön mukaisia rajoja.

Kotihoidon säännöllisestä ja jatkuvasta palvelusta voidaan periä kuukausimaksu, joka määräytyy palvelutuntien määrän, asiakkaan maksukyvyyn ja perheeseen perusteella. Maksua määriteltäessä huomioidaan asiakkaan ja hänen kanssaan yhteistaloudessa elävän puolison tulot. Vuonna 2026 valtakunnallisesti määritellyt maksukyvyyn alarajat ovat yksinasuvilla 699 euroa ja pariskunnilla 1 290 euroa kuukaudessa. Nämä toimivat säännöllisen kotihoiton valtakunnallisesti määriteltynä maksukyvyyn alarajoina, joita on tarkistettu yleisen elinkustannustason perusteella.

Kotihoidon maksujen määräytymisen lähtökohtana on, että asiakkaalle jää aina kohtuullinen käyttövara elämiseen. Yhteisöllisen asumisessa ja säännöllisessä kotihoidossa asiakkaat maksavat kuukausimaksun lisäksi erilaisista lisäpalveluista, kuten tukipalveluista. Tämän seurauksena maksut koostuvat useasta eri osasta. Tukipalvelumaksut ovat myös yleensä merkittävä tekijä asiakkaan taloudellisessa kuormituksessa.

Lakisääteinen käyttövara on sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulainsäädäntöön perustuva vähimmäismäärä, joka on jätettävä asiakkaan omaan käyttöön. Käyttövarasäädökset koskevat pitkäaikaista ympärivuorokautista palveluasumista, laitoshoidtoa ja perhehoitoa. Käyttövara tarkoittaa asiakkaalle laissa turvattua vähimmäissummaa, joka hänelle on jätettävä käyttöön pakollisten asiakasmaksujen jälkeen. Kyseessä on lakisääteinen vähimmäistaso, joka ei ole harkinnanvarainen. Käyttövara on tarkoitettu henkilökohtaisiin menoihin, kuten vaatteisiin, lääkkeisiin, terveydenhuollon kuluihin, liikkumiseen ja harrastuksiin. Näissä palveluissa asiakkaalta voidaan periä enintään 85 prosenttia hänen kuukausituloistaan siten, että hänelle jää aina lain mukainen käyttövara. Käyttövara ei kata hoitoon, ruokaan, lääkkeisiin tai ylläpitoon liittyviä asioita, koska ne sisältyvät pitkäaikaisen hoidon maksun perusteella palveluun. Pitkäaikaisessa ympärivuorokautisessa palvelussa asiakasmaksu lasketaan nettotuloista, ja ennen maksun määrittämistä voidaan tehdä tiettyjä vähennyksiä, kuten: elatusapuvelvoitteet, tietyt perhesuhteisiin liittyvät kustannukset, tuomioistuimen määräämät hyvitykset, asunnosta aiheutuvat menot (rajatusti ja määräajan), tulojen hankkimisesta aiheutuvat kulut (palkkatuloissa). Kun asiakasmaksu on laskettu näiden vähennysten jälkeen, tarkistetaan vielä, että jäljelle jää vähintään lakisääteinen käyttövara.

Yhteisöllinen asuminen perustuu sosiaalihuoltolain 21 b §: ään, jossa käyttövarasta ei ole erillistä säännöstä. Myöskään asiakasmaksulaissa ei ole määritelty käyttövaraa yhteisölliseen asumiseen. Mikäli asiakasmaksujen periminen vaarantaa asiakkaan toimeentulon, hyvinvointialueella on kuitenkin velvollisuus alentaa maksua tai jättää se perimättä.

Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan asiakasmaksulakia ei ole tällä hetkellä valmisteilla muutettavaksi käyttövaran osalta. Ministeriön näkemyksen mukaan käyttövaraa ei ole määritelty yhteisölliseen asumiseen, koska kyseessä ei ole yksi yhtenäinen asiakasmaksu, vaan useista erillisistä maksuista koostuva kokonaisuus.

Valtakunnallisessa asiakasohjauksen verkostossa on selvitetty yhteisöllisen asumisen käyttövarakäytäntöjä eri hyvinvointialueilla. Kyselyyn vastasi 15 aluetta, joiden mukaan yhteisöllisen asumisen kustannushaasteet tunnetaan laajalti, mutta käyttövaran käyttöönottoa ei yleisesti suunnitella. Keusoten hyvinvointialueella käyttövara on jo otettu käyttöön, jolloin asiakkaalle taataan vähintään 182 euroa kuukaudessa henkilökohtaista käyttörahaa. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella käyttövara on suunniteltu vuoden 2026 alkuun. Vastaajat nostivat esiin huolia yhdenvertaisuudesta, sillä kotihoidon asiakkaille käyttövaraa ei ole määritelty, vaikka myös heillä on vastaavia kustannuksia kuin yhteisöllisen asumisen asukkailla.

Hyvinvointialueen tapa järjestää yhteisöllisen asumiseen kuuluvat palvelut vaikuttavat siihen, miten lakisääteisiä maksualennuksia tai niiden poistamista voidaan soveltaa asiakkaiden kokonaiskustannuksiin. Jos hyvinvointialue tuottaa tukipalvelut itse ja perii niistä maksuja, nämä voidaan ottaa huomioon maksualennushakemuksissa. Sen sijaan, jos

maksut määräytyvät markkinaehtoisesti, näihin palveluihin ei voi myöntää maksualennuksia.

Yhteisöllinen asuminen ei sellaisenaan sisällä yksittäistä palvelua, jolle voitaisiin määritellä käyttövara. Käytännössä käyttövara kohdistuisi ensisijaisesti kotihoidon maksuun, jota koskevaa käyttövaraa ei ole lainsäädännössä. Käyttövaran määrittely vain yhteisöllisessä asumisessa oleville kotihoidon asiakkaille herättäisi yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä. Yksittäistapauksissa asiakasmaksulain 11 §:n perusteella maksua voidaan alentaa tai jättää se perimättä, mikäli maksun periminen vaarantaa asiakkaan toimeentulon. Kanta Hämeen hyvinvointialueella yhteisöllisen asumisen palveluista perittävien asiakasmaksujen alentamista koskevista hakemuksista valtaosa johtaa maksun alentamiseen vahvistettujen perusteiden mukaisesti. Lisäksi osalle asiakkaista myönnetään hyvinvointialueen perimistä maksuista kokonaan maksuvapautus. Yhteisöllisen asumisen asiakkaista 8 prosenttia on saanut maksualennuksen tai -vapautuksen kotihoidon maksuihin.

Tässä vaiheessa käyttövaran käyttöönottoa ei esitetä. Kokonaisuutta seurataan aktiivisesti, ja asiaan palataan tarvittaessa, mikäli lainsäädäntö, valtakunnalliset ohjeet ja käytännön kokemukset antavat siihen aihetta.

Puheenjohtajan päätösesitys

1. Vanhusneuvosto merkitsee asiat tiedoksi.

2. Puheenjohtajisto valmistelee käydyn keskustelun perusteella lausuntoluonnoksen, jonka jälkeen lausunto lähetetään sähköpostilla jäsenille kommentoitavaksi määräajassa. Jäsenten kommentoinnin jälkeen puheenjohtajisto lähettää lausunnon eteenpäin.

Päätös

Vanhusneuvosto

1. päätti merkitä asian tiedoksi.
2. päätti että puheenjohtajiston valmisteleva lausuntoluonnos molempiin yhteisöllisen asumisen valtuustoaloitteisiin lähetetään kokouksen jälkeen jäsenille ja varajäsenille kommentoitavaksi määräajassa, jonka jälkeen puheenjohtajisto viimeistelee lausunnon kommenttien ja kokouksessa käydyn keskustelun perusteella. Viimeistelty lausunto lähetetään vielä jäsenille nähtäväksi ennen lausunnon eteenpäin lähettämistä.

Täytäntöönpano

Asiaote / aluehallitus

Muutoksenhaku

Ei muutoksenhakuoikeutta